

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

BUGU
Journal of Language and Education

5/3, 282-292

Makale Geliş Tarihi: 23.08.2024

TÜRKİYE

Makale Kabul Tarihi: 10.09.2024

Koçyiğit, F. E. (2024). Kof adamlardan kül adamlara: T. S. Eliot ve Edip Cansever'in İki şiirinde modern insanın düşüşü. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 5(3), 282-292. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.165>

KOF ADAMLARDAN KÜL ADAMLARA: T. S. ELIOT VE EDİP CANSEVER'İN İKİ ŞİİRİNDE MODERN İNSANIN DÜŞÜŞÜ

Arş. Gör. Fırat Ender KOÇYİĞİT

Bursa Uludağ Üniversitesi, firatkoçyiğit@uludag.edu.tr ORCID

Öz

Bu makalede, T. S. Eliot'un "The Hollow Men" şiiri ile Edip Cansever'in "Kül" şiiri arasındaki tematik ve şekilsel benzerlikler incelenmiştir. Modernizmin insan üzerindeki etkilerini ele alan bu iki şiir, bireyin toplumsal ve manevi çöküşünü yansıtır. Eliot'un "Kof Adamları" ve Cansever'in "Kül Adamları" modern insanın yabancılaşmasını ve değer kaybını simgeler. Eliot'un şiirinde savaş sonrası melankoli ve dinî arayış ön planda iken, Cansever'in şiirinde tüketim kültürü ve modern toplumun manevi boşluğu vurgulanır. Makalede, iki şairin eserleri arasındaki bağlantılar ortaya konarak, Cansever'in Eliot'tan nasıl etkilendiğini ve bu etkiyi kendi dönemine nasıl uyarladığı tahlil edilmiş, bunun sonucunda Cansever'in Eliot'tan ödünç aldığı unsurları başarıyla kendi zamanına taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: T. S. Eliot, Edip Cansever, modernizm, The Hollow Men, Kül.

FROM THE HOLLOW MEN TO THE ASH MEN: THE DECLINE OF MODERN MAN IN THE POETRY OF T. S. ELIOT AND EDİP CANSEVER

Abstract

This article examines the thematic and formal similarities between T. S. Eliot's poem "The Hollow Men" and Edip Cansever's poem "Kül". Both poems explore the impact of modernism on the individual, reflecting the social and spiritual decline of the human condition. Eliot's "Hollow Men" and Cansever's "Ash Men" symbolize the alienation and loss of values experienced by modern individuals. While Eliot's poem emphasizes post-war melancholy and a quest for religious meaning, Cansever's poem highlights consumer culture and the spiritual emptiness of modern society. By analyzing the connections between the works of these two poets, the article demonstrates how Cansever was influenced by Eliot and how he successfully adapted these elements to reflect his own time, ultimately concluding that Cansever effectively transported and transformed the aspects he borrowed from Eliot to suit the context of his era.

Keywords: T. S. Eliot, Edip Cansever, Modernism, The Hollow Men, Kül.

Ø. Giriş

Aydınlanma ve sanayileşmenin meyvesi olan modernizm, insan yaşantısının maddi koşullarında tarihte eşi benzeri görülmemiş bir iyileşme yaratmış, ekonomik bolluk ve konfor anlamında daha evvel hayal bile edilemeyen standartları dünya genelinde hâkim kılmıştır. Bununla birlikte modernizmin özellikle manevi anlamda aşındırıcı, yıkıcı bir yönü de mevcuttur. Sanatçı kişiliklerinin yanında birer aydın olarak toplumun önünde yer alan şairler, modernizmin toplumda, toplumu oluşturan bireyde yarattığı tahribatı çok daha önceden görüp eserlerine yansıtmışlardır.

Sözgelimi Fransız sembolizminin öncü isimlerinden Charles Baudelaire, on dokuzuncu asırda dünya merkezi hâline gelen Paris'in bu maddi gelişmişlikle büyük bir tezat arz eden manevi çürümüşlüğü, geleneksel yapılardan koparılmış modern bireyin kapıldığı can sıkıntısı girdabını çarpıcı bir şekilde anlatır (Baudelaire, 2001). Baudelaire'i takip eden yıllarda da önce birinci dünya olarak tabir edilen sanayileşmiş, gelişmiş ülkelerde, daha sonra dünyanın geri kalan kısımlarında modernitenin yıkıcı sonuçlarını kaleme alan şairler ortaya çıkar.

ABD'de doğan, fakat üniversite yaşlarında İngiltere'ye gelip hayatının geri kalan kısmını İngiltere'de geçiren, burada Anglo-Katolik mezhebine intisap eden T. S. Eliot, şiirde modernizm denince akla gelen ilk isimlerden biridir. Edebiyatta modernizm, moderniteye karşı bir reaksiyon olarak doğmuştur. Dolayısıyla Eliot'ın şiirlerinde modernite karşıtı temalar işlenir. Birinci Dünya Savaşı ve takip eden yıllarda geniş bir tanınırlığa erişen Eliot, şiirlerinde savaş dönemi ve sonrasında kutsallığını kaybeden toplumunun bir portresini sunar. Başyapıtı olan "The Waste Land"den (Çorak Ülke) sonra, 1925 yılında yayımlanan "The Hollow Men" (Kof Adamlar) şiiri, ruhaniyetini kaybedip bir özne olma vasfını yitiren modern insanın hicvidir.

Modernitenin toplumda yarattığı yıkıcı etki, Türk şiirinde de yankısını bulur. İkinci Yeni akımı ile birlikte şehirlileşmiş insanın bireysel sıkıntılarını, yalnızlığını anlatan şiirler kaleme alınmaya başlar (Kıraç, 2019). Edip Cansever, bu hususta öncü şairlerden biridir. Şairlik kariyerine Garip akımı ile başlayan Cansever, 1950'li yıllardan itibaren şiirlerinde imgecilik öne çıkarır. Bu şiirlerinde modern insanın vaziyetini, Antik Yunan'ın tragediyalarından aldığı unsurlarla harmanlar. Özellikle "Kül" şiiri, modern şehrin ve tüketim kültürü ile biçimlenmiş modern insanın çarpıcı anlatımıyla öne çıkar.

Edip Cansever, T. S. Eliot'ı okuduğunu, onun şiirinden ve düşüncelerinden etkilendiğini birçok kez dile getirmiştir. Edip Cansever'in "Kül" şiiri de T. S. Eliot'ın "The Hollow Men" şiirinden izler taşır. Bu iki şiir arasındaki etkilenme ilişkisi hem tematik olarak hem de seçilen imgelerde barizdir. Bununla birlikte Edip Cansever, arada geçen otuz beş yıllık süreçte modernitenin aldığı yeni hâli de şiirine yansıtmayı başarmış, Eliot'tan aldığı bayrağı daha ileri bir noktaya taşımayı başarmıştır.

1. T. S. Eliot ve "Kof Adamlar"

T. S. Eliot'ın "The Hollow Men" şiiri, 1925 yılında yayımlanır. Bu şiir, şairin dünya görüşü açısından 1922 yılında yayımlanan "The Waste Land" şiiri ile paraleldir. Eliot'ın dinî dönüşümü öncesi pesimist döneminin bir başka eseridir. Şairin en ünlü eserlerinden biri olan bu şiir, Joseph Conrad'ın *Karanlığın Yüreği* romanından bir alıntıyla başlar: "Bay Kurtz – öldü" (Conrad, 2020, s. 105). Conrad'ın eserinde bu sahne, vahşetin medeniyet iddiasındaki beyaz adama galebe çaldığı sahnedir. Birinci Dünya Savaşı'nda da Batı medeniyetinin bütün ilerleme, insan hayatının kutsallığı iddialarının savaşın vahşeti karşısında kof çıktığına şahit olunmuştur. Vahşi, medenileşmemiş dünyayı simgeleyen Afrika'nın temsilcisi olan zenci çocuğun tiye alır

bir şekilde Belçikalı sömürgecilerinin temsilcisi olan fakat geniş planda vahşi dünyayı ele geçirme macerasına koyulmuş Faustçu Batı Medeniyeti'nin (Spengler, 2014) tecessüm etmiş hâli Mr. Kurtz'un ölüm haberini vermesi, modernitenin sözlerini yerine getirememesini üç kelime ile özetler. Şiire başlığını veren Eliot'ın Kof Adamlar'ı işte böyle bir yenilginin ortasında ortaya çıkmışlardır.

Şiirde Kof Adamlar, hep bir arada dururlar ve bir ağızdan konuşurlar, herhangi bir bireysellik yahut özgür irade emaresi göstermezler. Cem Yavuz çevirisinde kendilerini şöyle tanıtır:

Kof Adamlarız biz

Tıka basa fasa fiso adamlar

Abanmışız üst üste

Kelleler saman dolu. Heyhat!

Ağız ağıza fısıldaştık mı

Kurumuş seslerimiz

Kurak çayırdaki rüzgârın nefesi

Ya da susuz mahzenimizde

Farelerin cam kırıkları üstündeki adımları

Kadar beyhude ve cansızdır

Biçimsiz karaltı, soluk gölge,

Kımıltısız hareket, kötürüm kudret (Eliot, 2023, s. 207).

Eliot'ın edebî dehasının bir örneği olan, çok kez alıntılanan bu dizeler, modern insanın en keskin portelerinden biridir. Şiirdeki adamlar hem kof, hem de içi tıka basa doldurulmuş insanlardır. Bu tezat anlamı kuvvetlendirir. Modern insanın zihnini ve ruhunu meşgul eden pek çok meselenin esasında onun zihnindeki ve ruhindaki boşluğun altını çizmesi gibi kof adamlarının içinin tıka basa doldurulmuş olması, onların kofluğunu daha bariz kılar.

Eliot'ın şiirine konu edindiği kof adamlar, 1605 yılında mezhepsel saiklerle İngiliz Parlamentosu'nu havaya uçurmaya çalışıp başarısız olan Guy Fawkes'u temsil eden, her yıl beş kasımda ateşe verilen kuklalardır. Şiirin ikinci epigrafi, "A Penny for the Old Guy", kelime oyunu yaparak ("İhtiyar Guy için bir kuruş" şeklinde de "İhtiyar adama bir kuruş" şeklinde de çevrilebilir) bu şenlikler için para toplayan çocuklara bir göndermedir. İhtilalcı Guy Fawkes'u tiye almak için yapılan bu kuklalar gibi modern insan da kadim insanın bir parodisi hâlinindedir. Ona şeklen benzer fakat içi boştur yahut saman doludur.

Eliot'ın şiirindeki kof adamların en önemli özelliklerinden biri her zaman toplu hâlde hareket etmeleridir. Fakat bu birlikte hareket etme eylemi, ortak bir amaçtan yoksundur. Rüzgârda sallanan kuklalar gibi, başka güçlerin etkisiyle, bilinçsiz bir şekilde hareket ederler. Birbirleriyle fısıldaşırlar fakat bu fısıldaşmalar anlamsızdır, güçsüzdür. "Kımıltısız hareket, kötürüm kudret" bu durumun en net şekilde belirtildiği dizelerdir.

Kof adamlar, geçmişte yaşayanlara, artık bu dünyadan göçmüş olan ruhlara imrenirler:

O gözlerinin içine baka baka

Ölümün öteki diyarına göçüp gidenler

Hatırlıyorlar bizi – hatırlıyorlarsa eğer – heba olmuş

Yaman ruhlar değil, çok çok

Kof adamlar

Fasa fiso tıka basa adamlar olarak (Eliot, 2023, s. 207).

Ölümün krallığına göçüp giden bu eski nesil, şimdikleri “yaman ruhlar” yahut orijinal ifade olan “violent souls”un bir başka çevirisi ile “vahşi ruhlar” olarak hatırlamazlar. Burası önem arz eder zira kof adamların sorunu iyilik – kötülük ekseninde ahlaki bir ikilem değildir. Eserin girişinde atıfta bulunan iki isim, kurgusal Mr. Kurtz ve Guy Fawkes vahşi, çoğu insana göre kötü kimselerdir. On dokuzuncu asırdaki sanayileşmiş sömürgeci Avrupa’nın temsilcisi olan Mr Kurtz, Kongo’da birçok vahşi işe imza atmıştır. Rönesans ve takip eden dönemin çalkantılı siyasi hayatında bir figür olan Guy Fawkes ise bir nevi terör eylemi girişiminde bulunmuştur. Kof adamlar ise bunlardan daha kötü bir durumdadır; zira bu “yaman ruhların” aksine kof adamların ne iyiliğe ne kötülüğe hizmet edecek güçleri mevcuttur. Onların varlıkları bile tartışmalıdır, bir alacakaranlık ülkesinde yaşarlar.

Bu kof adamlar, durumlarının farkındadırlar. Şiir boyunca ölümü arzularlar. Herhangi bir kuvvetten, ajandadan, değerden yoksundurlar. Eliot’ın bir önceki şiirinde tasvir ettiği o Çorak Ülke’de, ölümü isteyip ölemeden, adeta arafta varlıklarını sürdürürler. Kof adamların ülkesi şöyle anlatılır:

Burası ölümler ülkesi

Burası kaktüsler diyarı

Burda yükselir taştan

Suretler, burda kabul edilir

Ölü ellerin niyazı

Sönen bir yıldızın titrek ışığı altında.

Böyle mi acaba

Ölümün öteki krallığında da

Uyanıp bir başına

Tam da merhametle

Urperiyorken biz

Öpecek denen dudakların

Kırık dökük taşlara niyaz etmesi (Eliot, 2023, s. 209).

Ölümün öteki krallığından bahsedilir zira kof adamların yaşadığı “ölümler ülkesi” ile “ölümün öteki krallığı” farklı yerlerdir. Kof adamlar, gerçek bir ölümle muhatap olmazlar. Gerçek bir ölüm, varlığın mitik döngüsel düzeninde yeniden doğuştan önceki aşamadır. Kof adamların ölümü ise insanların kuvvetini kaybetmesi fakat adeta bir korkuluk gibi yaşamaya devam etmesidir. Bu ölüm, hayatın da anlamını yitirmesine neden olur.

Şiirde baskın şekilde kullanılan bir başka imge de gözlerdir:

Gözler burda değil

Burda hiç göz yok

Bu sötüp tükenen yıldızlar vadisinde

Bu bomboş vadide

Yitik cennetlerimizin bu parçalanmış çenesinde

Bu nihai vuslatlar yerinde

Bu kabarmış nehrin kıyısında toplanmış

Dilimizi tutup

Birbirimizi yokluyoruz

Bakışsız, yeniden

Belirmedikçe gözler (Eliot, 2023, s. 211).

Kof adamların gözleri yoktur. Karanlık bir ülkede yaşarlar. Gözleri olmadığı için ne ilahî hakikati görebilirler ne çözüm üretebilirler ne de harekete geçebilirler. Onlar için ölümü ummaktan başka bir çare yoktur. Kof adamların vaziyeti umutsuzdur. Şiir, “Böyle gelir işte dünyanın sonu / Güm diye değil inleyerek inim inim” (Eliot, 2023, s. 213) dizeleriyle son bulur. Eliot’a göre medeniyetin çöküşü, eski zamanlardaki gibi katastrofik bir hadise ile, barbar istilalarıyla değil, modern insanın içsel çürümesiyle, gücünü kaybetmesiyle gelecektir.

Şiirdeki tek umut kırıntısı dinî teslimiyettir. İki kez “Çünkü senindir hüküm” sesi duyulur (Eliot, 2023, s. 211-213). Kendi kuvveti kalmayan bireyler için yegâne kurtuluş ümidi tanrıdadır. Buna karşın kof adamların bu çağrıya kulak vereceğine ilişkin hiçbir emare de mevcut değildir.

Şiir, şekil özellikleri bakımından modernist şiirin pek çok özelliğini taşır. Beş bölümden oluşan ve her birinde farklı bir duygusal yoğunluk, tematik anlam barındıran şiirin bu parçalı yapısı Eliot’ın diğer özellikleriyle de benzerlik arz eder. Epigrafta ve şiirin içinde yapılan alıntılar, göndermeler, esere bir kolaj havası verir. Serbest ölçü ile kafiyesiz bir biçimde kaleme alınan şiirde bilinç akışı tekniği, kesik cümleler yer alır. Böylece okuyucunun anlama kendisinin ulaşması amaçlanır. Belli yerlerde yapılan tekrarlar ise kof adamların bunaltıcı varoluşlarını vurgular.

2. Edip Cansever ve Kül Adamlar

İkinci Yeni’nin önde gelen şairlerinden biri olarak görülen Edip Cansever, “düşüncenin şiiri” olarak adlandırdığı şiir anlayışı doğrultusunda eserlerinde moderniteye karşı olan tavrını dile getirir. Kendini siyasi olarak “kralcı” diye tanımlayan T. S. Eliot’ın aksine Marksist dünya görüşüne sahip olan Edip Cansever, bu düşünce farklılığına rağmen T. S. Eliot’tan sıkça bahseder, onun eserlerini okuduğunu ve etkilendiğini belirtir. Tematik ve şekilsel özellikler bakımından da Cansever şiirlerinde T. S. Eliot etkisi barizdir.

Edip Cansever’in 1970 tarihinde yayımlanan Kirlî Ağustos kitabında yer alan ve beş bölümden oluşan “Kül” şiiri (Cansever, 2023, s. 548-554) modern toplumu eleştiren şiirlerden

biridir. Şiirin, “Küle Başlangıç”, “Küle Geriliş” “Külün Doğası” ve “Sızar Kül” bölümleri “Kül” kavramını tanıtır. Bu şiirlerde kül, dünyaya yayılır, her şeyden sızar, her şeyi örter ve nihayetinde şairin yaşadığı dünyaya yabancılaşmasının müsebbibi olur. Modernite gibi değerleri aşındırıcı bir etkisi olan bu kül, insanları da külden adamlara dönüştürür.

Kül adamlar, birçok özellikleri ile Eliot'ın kof adamlarını hatırlatır:

Yanmış hepsi, kül olmuş

Bir trendi sanki hiç inilmemişti

Çıplak gövdeleriyle kâğıt oynayan adamlar

Ve çürük dişleriyle

Ve geçmişi olmayan geleceği de

Herkesin kendine göre bir boynu vardır yalnız

Hüznün ve çaresizliğin eklem yerlerinde

Gözleri vardı kurtlu erikler gibi

Ne zaman ki bakılacaktı bir yere

Bakılırdı hep birden bir avuç gözle (Cansever, 2023, s. 549).

Gözleri olmayan kof adamların aksine kül adamların gözleri vardır. Bu gözler, kurtlu erikler gibidir. Dolayısıyla gözleri olmasına rağmen kül adamlar dünyayı çarpık bir şekilde görürler. Bu dünyayı tahlil etme, anlamlandırma yetisinden uzaktırlar. Kof adamlara benzer şekilde kül adamlar da hep birlikte hareket ederler. Bireysellikten uzaktırlar. Bağımsız, özgür bir şekilde düşünemezler. Bir yere bakılacağı zaman hep birden bakarlar.

Eliot'ın nesnel bağlaşıklık kuramını benimseyen Edip Cansever, bu kuram uyarınca şiirlerinde nesnelere kullanarak duygusal, tematik bir fon kurar (Cansever, 2022). Bu şiirin “Sızar Kül” başlığını taşıyan dördüncü bölümü de böyle bir fon işlevini üstlenmiştir:

Sızar saçaklardan, su borularından

Camlardan, kapılardan, yangın merdivenlerinden

Bir dönemeçten, ayaküstü konuşmalarından

Sorgulardan, alışverişlerden, pazar gürültülerinden

Bayraklardan ve gemilerden

Kıyılardan, varoşlardan

Bundan böyle konuşulmayacak bir yaşantudan

Sanki bir benzin istasyonundan

Geride kalan bir benzin istasyonundan

Bir tankerin güvertesinden, hüzünlü bir benzin kokusundan

Bir menekşenin iki tek boyutundan

Garlardan

Bir gülün bir boyutundan

Bir duvarın duyarsızlığından

Yokluğun bir daha yok oluşundan
Ve kulak çınlamasından
Bir kentin resimli bir balon gibi patladı patlayacak olmasından
Üstünde bir yüzün yarısı olan bir puldan
Ve tutkal kokusundan
Tutkaldan
İsaya sırtından gökyüzüne yapıştıran
Fişlerden, bankalardan, kesilen makbuzlardan
Bir hayvanat bahçesinden
Bir yalvaçın ağlamaklı fotoğrafından
Bulaşık sularından, çöp kutularından
Parklardan parklardan parklardan
Bir homoseksüelin kırmızı kazağından
Oksijenli saçlarından
Vitrinlerden, mağaza patronlarından, sokak satıcılarından
Çanlardan
Bir doğurmamışlıktan, bir doğurma korkusundan
Yaşama korkusundan
Çelenklerden ve cenaze levazimatından
Bir ölüye kadar
Her şeyden (Cansever, 2023, s. 552).

Eliot'ın kof adamlarının yaşadığı ölümler ülkesini andıran, küle teslim olmuş bu ülkeyi tasvir ederken Cansever'in seçtiği kelimeler büyük bir önem arz eder. Öncelikle saçaklardan, su borularından yani gündelik hayatın göze çarpmayan fakat herkesi ilgilendiren dünyevî kısımlarından, şehirlileşmenin birincil şartı olan altyapıdan bahseder. Ayaküstü konuşmalarla insanların ruhsuz, duygusuz iletişimlerine değinir. Alışverişler, pazar gürültüleri, bayraklar ve gemiler kapitalist ekonomik sistemi, ticareti anlatır. Kıyıları ve varoşları, şehrin hiçbir noktasında külden kaçışın mümkün olmadığını gösterir. Yokluğun bir daha yok oluşu, kulak çınlaması, bir kentin resimli bir balon gibi patladı patlayacak olması ise bu modern şehirde yabancılaşan şairin iç sıkıntısının temsilleridir. İsa'yı sırtından gökyüzüne yapıştıran tutkal, bir yalvaçın ağlamaklı fotoğrafı ise yağın külün, modernitenin, dinî değerleri bile asimile ettiğinin bir göstergesidir. Bulaşık suları ve çöp kutuları modern kentin kirli, hoş gitmeyen taraflarını gösterirken şiirde bahsedilen eşcinsellik, modernitenin geleneksel cinsiyet kalıplarını da ortadan kaldırmasını işaret eder. Doğurma korkusu, yaşama korkusu, çelenkler ve cenaze levazımatı; insanın en temel süreci olan doğum - yaşam - ölüm döngüsünün akamete uğramış olduğunu gösterir.

Eliot'ın ölümler ülkesine benzer bir şekilde modern şehir fonunu oluşturan Cansever, şiirin final bölümünde külden adamları sahneye çıkarır:

*Koşar bakışları külden adamlar
Ordan oraya
Soğuk etlere, sosislere, yumurtalara
Konservelere ve jambonlara
İtişirler, üşüşürler, saatlerine bakarlar
Koşuşurlar masalara, bardaklara, ayakta durmalara
Bir sosisli sandviç peynirli bir sandviçle
Bir işaret parmağı bir başka işaret parmağıyla
Bir ceket bir kazakla
İki düğme birbiriyle.. Sonra
Yavaş yavaş çiftleşir kalabalık
Yağlı kâğıtlar, cigara izmaritleri, ruj lekeleri kalır ortalıkta
Ve doğar ıslak ceseti külün
Bir daha doğar
Kurudukça savrulmaya başlar havada.*

Her şey kül için! her şey kül için! her şey!

Bağırır bakışları külden adamlar (Cansever, 2023, s. 553).

Burada külden adamların, kof adamlara benzerliklerini ve farklılıklarını görürüz. Kof adamlar gibi kül adamlar da hep birlikte hareket ederler hatta hep birlikte bağırırlar. Buna karşın kül adamlar, kof adamlardan çok daha hareketlidir. Sürekli koşarlar, koşuştururlar, tüketirler, konuşurlar. Cinsiyetsiz kof adamların aksine kül adamlar çiftleşirler, bunun neticesinde külün ıslak cesedi doğar. Ölümü arzulayan kof adamların aksine kül adamlarda tüketme, yeni çarpık varlıklar vücuda getirme iştahı göze çarpar.

Cansever, “Kül” şiirini serbest nazım şeklinde kaleme almıştır. Şiirde imgelerin bolluğu dikkatleri çeker. Kullanılan uzun dizeler, çoğunlukla bir hareket hâlinin tasvir edilmesi şiiri tragedya formatına yaklaştırır. Ahenk, yinelemelerle, tekrarlarla sağlanır (Sevim, 2020). Şiir şekil yönünden Edip Cansever’in olgunluk dönemin özelliklerini taşır.

3. Kof Adamlardan Kül Adamlara

Cansever’in “Kül” şiiri, Eliot’ın “The Hollow Men” şiirinden kırk beş yıl sonra kaleme alınmıştır. Şiirlerin kaleme alındığı ortamlar; 1925 Londra’sı ile 1970 İstanbul’u arasında büyük bir farklılık vardır. Buna karşın iki şiir arasında belirgin benzerlikler mevcuttur.

Öncelikle yapı ve şekil özellikleri bakımından iki şiir benzerlik gösterir. İki şiir de beş bölümden oluşur. Serbest nazımla kaleme alınmıştır. Nesnel bağlaşıklık kuramı çerçevesinde, birbiri ile uyumlu imgelerin kullanımı ile ölüm, çöküntü, can sıkıntısı hissiyatını okura verirler. Şiirlerde antik tragedyalardaki koro kısımlarını andırır şekilde bir ağızdan konuşan karakterler yapıtların temel mesajını verir. Kof adamlar, “Kof Adamlarız biz / Tıka basa fasa fiso adamlar / Abanmışız üst üste / Kelleler saman dolu” diyerek kendilerini tanıtırırken kül adamlar, topluca “Her şey kül için! her şey kül için! her şey!” diye haykırır.

Şiirde işlenen tema ortaktır. Modernite ile şehirli insanın tecrübe ettiği yabancılaşma ortak konudur. Kof adamlar da kül adamlar da modern şehirli insanın temsilcileridir. Bu kişiler serbest düşünme yetisinden yoksun, adeta sürü davranışı ile hareket eden, herhangi bir değere inanmayan insanlardır. Hakikati göremezler. Arafta kalmışlardır, ölüm bile onlar için bir kurtuluş sayılır.

Bununla birlikte kof adamlarla kül adamlar arasında bazı farklar da mevcuttur. Bu farkların temelinde aradan geçen kırk beş yıllık süre zarfında modernitenin uğradığı değişimin olduğu iddia edilebilir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında yazılan “The Hollow Men”de kayıp duygusu ön plandadır. Savaşın vahşeti ile bütün inançlarını sorgulayan insanlar, hayatlarına anlam katacak değerlerden uzak kalırlar. Bu insanların varoluşları melankolik bir hüviyet kazanmıştır. Yeniden doğuş ümidiyle hakikî bir ölümü arzularlar. Dinî değerlere dönüş, onlar için bir kurtuluş ümidi olabilir.

“Kül” şiirinde anlatılan külden adamlar ise Soğuk Savaş döneminin, sosyalizme karşı pompalanan tüketim kültürünün ürünleridir. Kof adamlar gibi melankolik değillerdir. Her şeyi tüketirler. Bu tüketim maddî boyutu da aşar. Cinsellik, din, ölüm, hepsi kül adamlar için birer tüketim nesnesi olmuştur. Artık dinin bir kurtuluş ümidi olması da söz konusu değildir. Hareket olarak kof adamlardan daha canlı olmalarına karşın, ruhsal açıdan daha kötü bir hâlededirler. Sembolik açıdan bakıldığında bu durum daha belirgin hâle gelir. Zira Eliot’ın kof adamları, beş kasım şenliklerinde yakılmak üzere imal edilen kuklalardır. Bu kuklalar yakılınca küle dönüşürler. Yani Cansever’in kül adamları, Eliot’ın kof adamlarının yanmış, tamamıyla tükenmiş hâlleridir.

4. Sonuç

T. S. Eliot’ın “The Hollow Men” şiiri ile Edip Cansever’in “Kül” şiirleri, yazıldıkları dönemlerde toplumlarının ayrıntılı bir portresini, eleştirisini sunan şiirlerdir. Bu şiirlerin aldıkları tavrı ortaktır. Edip Cansever, bir öncü olarak gördüğü T. S. Eliot’tan şekil ve içerik olarak etkilenmiş, ondan aldıklarını kendi çağına tatbik ederek güncele taşımıştır. Bu durum, Eliot’ın sıklıkla bahsettiği gelenek kavramı ile örtüşür. Şair gelenekten beslenir fakat gelenekten aldıklarını günceller, böylece geleneğin evrilmesini sağlar. Cansever de Eliot’ın Birinci Dünya Savaşı sonrası İngiliz toplumuna ilişkin portresini almış, bunu Soğuk Savaş Dönemi Türk toplumuna uyarlayarak geleneğin yaşamasını ve genişlemesini sağlamıştır.

Kaynaklar

- Baudelaire, C. (2001). *Kötülük çiçekleri*. (çev. A. Necdet). İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Cansever, E. (2022). *Şiiri şiirle ölçmek şiir üzerine yazılar, söyleşiler, soruşturmalar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cansever, E. (2023). *Sonrası kalır / bütün şiirleri (1. cilt) (23. bs.)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Conrad, J. (2020). *Karanlığın yüreği*. (çev. B. O. Doğan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Eliot, T. S. (2023). *T. S. Eliot bütün şiirleri (ciltli)*. (çev. C. Yavuz). İstanbul: Everest Yayınları.
- Kıraç, T. (2019). *İkinci yeni şiirinde kent algısı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Sevim, G. (2020). Edip Cansever’in “Külden Adamlar” adlı şiiri üzerine bir çözümleme. *Journal of International Social Research*, 13(72), 146-154. doi:10.17719/jisr.10887
- Spengler, O. (2014). *Decline of the west*. (çev. C. Atkinson). Random Shack.

Extended Abstract

This article presents a comparative analysis of T. S. Eliot's poem "The Hollow Men" and Edip Cansever's poem "Kül," examining the thematic and formal parallels between these two seminal works. Both poems explore the profound impact of modernism on the individual, focusing on the spiritual and societal decline of modern man. The study delves into how Eliot's "Hollow Men" and Cansever's "Ash Men" represent the alienation, loss of values, and existential despair that characterize the modern human condition.

Modernism, a product of the Enlightenment and industrialization, brought unprecedented improvements in the material conditions of human life, establishing economic prosperity and comfort on a global scale. However, modernism also had a corrosive and destructive effect, particularly in the spiritual realm. Poets, as both artists and intellectuals, were among the first to perceive and reflect the damages inflicted by modernism on society and the individual. For instance, Charles Baudelaire, a pioneer of French symbolism, vividly depicted the spiritual decay and existential boredom of the modern individual in 19th-century Paris, a city that had become the epicenter of worldly advancement.

T. S. Eliot, born in the United States but later becoming a British subject and adopting Anglo-Catholicism, is one of the foremost poets associated with literary modernism. Modernism in literature emerged as a reaction against modernity, and Eliot's poetry often addresses themes of spiritual desolation and societal decay. Published in 1925, "The Hollow Men" is one of Eliot's most famous works and reflects the pessimism of his pre-conversion years. The poem opens with a quotation from Joseph Conrad's "Heart of Darkness," a novel that explores the failure of Western civilization's moral ideals in the face of its own brutality. Eliot's hollow men are emblematic of this moral and spiritual failure; they are empty, disillusioned figures, devoid of individuality or will, who speak in unison without any meaningful purpose or strength.

The hollow men lament their hollow existence and long for death, yet they are unable to die, trapped in a purgatorial state. The poem describes their world as a "dead land," a "cactus land," where lifeless forms rise and empty prayers are offered under the fading light of a dying star. Eliot's use of imagery, particularly the recurring motif of eyes, symbolizes the hollow men's inability to see or comprehend spiritual truth. The poem concludes with the famous lines, "This is the way the world ends / Not with a bang but a whimper," suggesting that the collapse of civilization will come not through a dramatic event but through the gradual decay of the human spirit.

Edip Cansever, a leading figure in the İkinci Yeni (Second New) movement in Turkish poetry, also addresses the destructive effects of modernity in his work. Although Cansever's political views were markedly different from Eliot's—Cansever was a Marxist, while Eliot was a self-described monarchist—he was profoundly influenced by Eliot's poetry. Cansever's "Kül," published in 1970, is one of his key works that critiques modern society. The poem is divided into five sections, similar to Eliot's "The Hollow Men," and uses the concept of ash to symbolize the pervasive influence of modernity, which seeps into and corrupts every aspect of life.

In "Kül," Cansever's ash men bear similarities to Eliot's hollow men but also differ in significant ways. Unlike the hollow men, who are empty and passive, the ash men are constantly in motion, consumed by the materialism of the modern world. Their eyes, though present, are described as being like worm-eaten plums, indicating that their vision of the world

is distorted and corrupted. They are incapable of independent thought, moving together as a herd, driven by external forces rather than internal conviction.

Cansever's use of imagery in "Kül" is dense and multifaceted, much like Eliot's. The fourth section of the poem, "Sızar Kül" ("Ash Seeps In"), paints a bleak picture of a world overtaken by ash—a metaphor for the all-encompassing reach of modernity. The ash seeps from mundane aspects of life, such as rooftops and water pipes, to more profound elements like human interactions, economic systems, and even spiritual symbols. The poem ends with a portrayal of the ash men engaging in a frantic cycle of consumption and reproduction, leaving behind only the residue of their empty existence.

Cansever's "Kül" was written 45 years after Eliot's "The Hollow Men," and while the contexts of 1925 London and 1970 Istanbul differ greatly, the two poems share significant thematic and structural similarities. Both are composed of five sections and employ free verse, using a series of images and metaphors to evoke feelings of death, decay, and existential angst. The collective voice of the characters in both poems serves as a chorus, delivering the central message of the work. However, while Eliot's hollow men are characterized by a melancholic sense of loss and a yearning for spiritual redemption, Cansever's ash men are products of a later stage of modernity—one dominated by consumerism and the erosion of spiritual values.

The article concludes that while Eliot's hollow men long for death as a means of escape from their meaningless existence, Cansever's ash men are more dynamic but spiritually more degraded, reflecting the deeper entrenchment of materialism in the modern world. Cansever effectively continues and expands upon the themes introduced by Eliot, adapting them to the context of Cold War-era Turkey and illustrating the further evolution of modernist concerns.

Both "The Hollow Men" and "Kül" provide detailed critiques of their respective societies, offering insights into the broader implications of modernity. Cansever's work, deeply influenced by Eliot, demonstrates the process of engaging with tradition—borrowing elements from the past and transforming them to reflect contemporary realities. In doing so, Cansever not only preserves the legacy of modernist poetry but also extends its relevance to new cultural and historical contexts.

